

Thay lời mở đầu

Lần đầu tiên trong lịch sử, một số anh em trí thức người Chăm ở hải ngoại đã quyết định thành lập một tập san khoa học mang tựa đề là CHAMPAKA. Champaka hay Champa, một danh xưng rất quen thuộc ở khu vực Đông Nam Á, là tên của một loại hoa *Michelia Champaca* Linn (bông sứ) màu trắng hồng nhạt hay trắng vàng nhạt có hương thơm rất đặc biệt, nhưng cũng là tên của vương quốc Champa ở miền trung Việt Nam đã từng giữ vai trò trọng yếu trong tiến trình lịch sử của Đông Nam Á.

Ấn hành bởi Ioc-Campa, một hội đoàn văn hóa của một số trí thức và thanh niên Chăm ở hải ngoại, Champaka có chủ trương tập trung những bài nghiên cứu khoa học liên quan đến hai chủ đề thiết yếu, đó là quá trình lịch sử của vương quốc Champa và hiện trạng xã hội Champa trong thực tại.

Những bài tiểu luận trong tập san Champaka không nhất thiết dành riêng cho người Chăm, nhưng là cho những nhà khoa học trên thế giới, trong đó có người Chăm. Sự hiện diện một số bài khoa học của anh em Champa trong tập san này đã chứng minh là 1999, năm sắp bước sang thế kỷ thứ 21, đã đánh dấu một khúc quanh mới trong lịch sử cộng đồng Champa ngày nay.

CHAMPAKA số 1 có chủ đề tổng quát. Phần thứ nhất tập trung những bài nói về lịch sử Champa. Qua bài *Góp phần tìm hiểu lịch sử Champa* của Ts. Po Dharma, độc giả sẽ có một nhận định khái quát về quá trình lịch sử Champa từ ngày lập quốc vào cuối thế kỷ thứ hai đến ngày suy vong của vương quốc này vào năm 1832. Dựa trên những phát hiện mới từ 25 năm vừa qua, Ts. Po Dharma đã chỉnh đốn lại một số dữ kiện lịch sử sai lầm mà nhiều người thường nhắc đến gần một thế kỷ qua. Qua bài *Những niên đại quan trọng trong lịch sử Champa*, Gs. P.-B. Lafont đã phân tích và đã đưa lịch sử Champa vào đúng vị trí không gian và thời gian của nó. Nếu vào cuối thế kỷ thứ hai đã đánh dấu sự thành hình một vương quốc Champa chịu ảnh hưởng nền

văn minh Ấn Giáo, thì năm 1471 cũng là năm đánh dấu sự suy vong nền văn minh Ấn Giáo ở vương quốc này. Kể từ đó, Champa tự thu hẹp dần vào lãnh thổ của tiểu vương quốc Panduranga ở phía nam, để rồi tự xây dựng cho mình một nền văn minh mới, pha lẫn giữa truyền thống dân tộc với một vài yếu tố văn hóa Ấn Giáo và văn minh Hồi Giáo mới được du nhập vào Champa từ thế kỷ thứ 15-16.

Phần thứ hai của Champaka có chủ đề: Quan hệ lân bang Qua *Những mối quan hệ giữa chúa Nguyễn và vương quốc Champa*, lần đầu tiên, Danny Wong Tze-Ken đã phân tích nền bang giao chính trị giữa nhà Nguyễn Việt Nam và Champa. Đối với nhà Nguyễn, sự bang giao này hoàn toàn dựa trên chủ thuyết quân sự nhằm phát huy chính sách Nam Tiến của mình mà thôi. Tiếp theo, Ts. Charuwan Lowira và Ts. Jean Baffie đã phát họa sơ lược về nguyên nhân nào có sự hiện diện cộng đồng người Chăm ở thủ đô Bangkok và vai trò của họ trong quá trình lịch sử của vương quốc Thái Lan này. Sau cùng, N. Weber qua bài *Dân tộc Chăm và vương quốc Champa trong bộ sách giáo khoa ở Việt Nam* đã góp phần phân tích vị trí của dân tộc Chăm và vương quốc Champa trong các sách giáo khoa phát hành trong hai chế độ ở Việt Nam từ 1954 cho đến bây giờ. Qua bài này, Weber kết luận rằng, dù có sự hiện hữu của một cộng đồng Chăm ở Việt Nam, nhưng lịch sử của cộng đồng Chăm và vương quốc Champa chỉ là một vấn đề ngoài lề trong các sách giáo khoa này. Và việc nhắc đến lịch sử Champa trong các sách giáo khoa Việt Nam chỉ có một vấn đề chủ yếu là nhằm kết tội người Chăm là một dân tộc hiếu chiến để rồi tự quan trọng hóa sự cương quyết của dân tộc Việt trong công cuộc xây dựng và bảo vệ tổ quốc Việt Nam của mình.

Phần Văn Hóa và Xã Hội tập trung 4 bài tiểu luận. Qua bài phân tích về *Sự xung đột xã hội trong lịch sử Champa từ thế kỷ thứ 11 đến năm 1832*, Ts. Po Dharma đã nhấn mạnh rằng, sự xung đột đó có một yếu tố quan trọng nhất đó là sự tranh chấp quyền hành trong mấy thế kỷ giữa dòng tộc Champa gốc cây Câu ở Panduranga và dòng tộc cây Dừa nắm quyền ở Vijaya (Bình Định). Thêm vào đó, sự nhúng tay của nước ngoài (Kampuchea và Đại Việt) vào nội bộ chính trị của Champa cũng có một ảnh hưởng nặng nề trong sự xung đột này. Sau cùng, kể từ năm 1771, vương quốc Champa, vì địa thế chính trị và địa dư của mình, đã trở thành một nạn nhân của chiến tranh giữa người

Việt Nam: Tây Sơn và Nguyễn Ánh và về sau là Minh Mệnh và Lê Văn Duyệt. Kế đến tác giả Lộ Trung Cân cũng đã phân tích một số vấn đề tranh cử dân biểu người Chăm vào năm 1967 nhân đọc bài *Xin hãy chấm dứt!* của Jata Aneh. Bài phân tích này đã cho thấy, ý thức hệ dân chủ đã đến với dân tộc Chăm quá đột ngột và sự đấu tranh dân chủ chỉ đưa cộng đồng và xã hội Chăm đi sâu thêm vào khủng hoảng. Qua bài *Vấn đề định cư của người Chăm ở Hoa Kỳ*, Hassan Poklaun đã cho thấy khái quát về tình hình sinh hoạt tôn giáo, tổ chức xã hội cũng như những sự khó khăn liên quan đến sự định cư của cộng đồng người Chăm ở tiểu bang Cali bên Mỹ. Sau đó, Báo Thị Hoa, với bài nghiên cứu *Sự Thành Hình Trường Trung Học Po Klong*, đã cho thấy sự thành hình của trường Po Klong trong một hoàn cảnh rất đặc biệt. Trường được thành lập là do sức ép chính trị của lực lượng kháng chiến Fulro từ bên ngoài. Sau cùng, Dương Tấn Thi tập trung tư liệu hiếm có để trình bày lịch sử thành hình nội san Panrang, một tờ báo đầu tiên do người Chăm sáng lập và phát hành tại tỉnh Ninh Thuận.

Văn chương Chăm cũng có mặt trong Champaka số ra mắt này. Nếu Abdul Karim đã đặt trọng tâm vào công việc phân tích bài thơ *Nai Mai Mang Makah* (sự viếng thăm Panduranga của một công chúa Mã Lai), một thi phẩm có giá trị hàng đầu trong lịch sử văn học Chăm, ông ta cũng không bỏ qua những nhận định của mình về xu hướng chính trị và xã hội của tác giả bài thơ này trong một bối cảnh lịch sử vào cuối thế kỷ thứ 17 và đầu thế kỷ thứ 18. Và để giới thiệu truyện và thơ bằng tiếng Chăm, Majid Junos đã góp phần với *Dalukal Cei Balaok La-u* (Truyện cổ tích Chàng Sọ Dừa) và Fatimah với *Ariya Cam-Bani* (thơ Cam-Bani).

Trong số này, Ban Biên Soạn cũng không quên giới thiệu một chuyên gia khoa học đầu tiên về Champa, đó là ông E. Aymonier, một người không xa lạ gì với dân tộc Chăm, vì Aymonier là cha của Bó Thuận, cũng là một trí thức Chăm khá quen thuộc trong thời Pháp thuộc.

Ban Biên Soạn Champaka